

Nogle kirkelige lejlighedskompositioner af J. A. P. Schulz

Af HENRIK GLAHN

Det kgl. Bibliotek erhvervede i 1936–37 i Schweiz en pakke håndskrevne musikallier af J. A. P. Schulz for en sum af 50 S. frs. Samlingen er katalogiseret under betegnelsen C II, 159 og falder i to dele. Den største rummer et udvalg af tyske Lieder på linie med »Lieder im Volkston«, og forskellige omstændigheder tyder på, at der her faktisk er tale om manuskript til et fjerde bind i den berømte serie. Denne del af manuskriptsamlingen skal jeg imidlertid ikke beskæftige mig med – publiceringen af det tyske Liedstof er en opgave, der rettelig tilkommer den tyske Schulzforsker Gerh. Hahne, som allerede i 1967 er blevet gjort opmærksom på denne hidtil upåagtede samling.

Derimod må det være naturligt, at der fra dansk side gives en omtale af den anden og mindre del af manuskripterne, som rummer en række fortrinsvis danske kirkelige værker af J. A. P. Schulz. Selvom ingen af nodearkene ganske vist er forsynet med signatur, tyder både sammenhængen med den klart signerede tyske Lied-afdeling (delvis også samme håndskrift) og den musikalske stil på, at disse kompositioner næppe kan stamme fra andre end J. A. P. Schulz.

Det samlede materiale består af 8 dobbelte og 27 enkelte nodeark i formatet $33,5 \times 24,2$ cm. De fleste satser er afskrevet to gange, henholdsvis med og uden tekst på ark henholdsvis uden og med originalpaginering i øverste venstre hjørne. De ikke originalt paginerede ark er forsynet med en af biblioteket indført blyantpaginering. Der skal her først gives en oversigt over samtlige kompositioner.

1. (p. 39–39)

- a. See denne er vor Gud vi have forventet, han skal frelse os,
denne er Herren, vi have forventet ham,
lader os glæde og fryde os i hans Frelse. (Es. 25, 9–10)

b. Choral:

Fædre saae din Dag i møde
og i Haabet glædte sig
ved dens skønne Morgenrøde
den frembrød og Længsels Smerte

fylte mere nu vort Bryst,
 Thi du kom og i vort Hierte
 oprandt idel Fryd og Lyst.

D-dur. a. C 30 t. – 4 st.

2. (p. 40–41)

a. *Motetto moderato*. Lovsynger ham, som opfoer over alle Himle
 og evig throner i det høye. Lovsynger ham, som alle ting er
 underlagt. Thi hans er Riget, Pris og Magt.

b. (Choral):

Min Frelser opstod Seierrig
 Og gik til Himlens glæde.
 Han lærede og derfor mig
 en boelig at berede.
 Der skal jeg finde ham igien
 min Frelser, Lærer, Broder, Ven
 og evig hos ham blive.

C-dur. a. C 36 t. – 4 st. b. G-dur.

3. (p. 42–43)

a. Christus paa bestemte Tiid for os suage Syndre
 Døde, neppe nogen Døer for en Uskyldig.
 For en stor Velgiører man voved sig maaske i Døden.
 Gud sin Kierlighed til os klarligen har viist,
 at Christus Døde for os, da vi vare Syndre. (Rom 5, 6–8)

b. (Choral):

Korsets Død min Jesu Døde,
 hellig reen og uden brøde
 blev han en Forbryder liig,
 See ham dømt, forladt af Sine!
 See hans Qual og føl hans Pine!
 O! min Siel han leed for dig.

e-moll. a. C 39 t. – 4 st.

4. (p. 44–45)

a. *Larghetto*: Vor Gud, vor Gud er Kierlighed,
 paa vildsom Stie han til os leder
 til Lys og Liv og Saligheder,
 tilbeder, Støvets børn, tilbeder,
 Vor Gud, vor Gud er Kierlighed.

b. (Choral):

Flyd, min taare, Jesus Døde
 han som gjorde Alt saa vel,
 lindred Qual udbredte Hæld,
 Fredens milde Lærer Døde
 Underfuld er Herrens Vey,
 vi ak, vi forstaa den ey.

Es-dur. a. 3/4 58 t. – 4 st.

5. (p. 46–47)

- a. *Soli*: Du som hine Luer tændte, Sandheds Aand!
o lad os hente Lys og Liv og Kraft fra dig.

b. *Choral*:

Vor Siel med Lovsang hæver sig,
til dig o Aanders Gud!
Som delte gaver rigelig
blandt Sandheds Vidner ud.

Den Viisdoms Straale, som hos dem
saa kraftig trængte ind
ved Ordets Lys nu bryder frem
og klarer op vort Sind.

D-dur. a. C 34 t. – 3 st. (S T B).

6. (p. 48–49)

- a. Ære være Gud i det høye, paa Jorden Fred
og Velbehag til Mennesker.

b. (Choral):

Tør vel Støvets Sønner yde
dig vor Gud en Fryde Sang
der hvor Engles Harper klang,
der hvor Himmel-Toner lyde.

D-dur. a. C 18 t. – 4 st.

7. (p. 50–52)

- a. Wer da durstet, der komme, und
wer da will, der nehme das Wasser des
Lebens umsonst. (Joh. åb. 22, 17)

- b. Ergiesset euch mit sanftem Rauschen
Ihr Ströme aus dem Heiligtum
durchwässert meines Herzens Erde,
damit sie weich und fruchtbar werde
zu ihres Schöpfers Lust und Ruhm.
Ergiesset euch . . .

c. *Choral*:

Preis, Lob, Ehr, Ruhm, Dank, Kraft und Macht
sei dem erwürgten Lamm gesungen
das uns zu seinem Reich gebracht
und theur erkaufte aus alten Zungen.
In ihm sind wir zur Seligkeit bedacht
eh noch der Grund der ganzen Welt gemacht.

C-dur. a. C 18 t. – 4 st. b. c 23 t. – 4 st., F-dur. c. C-dur.

8. (p. 54–55)

- a. Nimmt mit den Engeln an, stimmt an,
ihr Menschenkinder, stimmt an. Lobpreist den Gott der Liebe,
der dem Sünder durch Christum Heil und neues Leben gab.

b. Choral:

Gott Jehova wir loben dich
 zu dir das Herz erbebet sich
 zu dir, der wa(h)r ist und bestehet,
 wenn Erd und Himmel untergehet.
 Wer ist wie du, o Jehova.
 Wir loben dich, Halleluja.

D-dur. a. C 38 t. – 4 st.

9. (p. 56–57)

a. ÷ tekst.

b. (Choral): ÷ tekst.

D-dur. a. C 42 t. – 4 st.

10. (p. 80–(81))

a. Gott, da du vor deinem Volk herzogest,
 da du einhergiengest in der Wüsten, Sela.
 Da bebete die Erde, und die Himmel troffen
 für diesen Gott in Sinai, für den Gott, der Israels Gott ist.
 Nun aber giebst du, Gott einen gnädigen Regen,
 und dein Erbe erquickest du. (Ps. 68 v. 8–10)

b. Preis ihm er schuf und er erhält
 seine wundervolle Welt!
 Du sprachst! Da wurden, Herr, auch wir.
 Wir leben, und wir sterben dir.
 Halleluja!

A-dur. a. C 18 t. 6/8 2 t. b. C 16 t. (NB! ÷ taktstreger)

For at nå til nærmere opklaring af motetternes tilblivelse har jeg i første række søgt at spore teksterne, men må indrømme, at undersøgelsen heraf foreløbig kun har afdækket omkr. halvdelen af samlingen. Til gengæld er de beskedne resultater dog tilstrækkelige til, at vi kan foretage en indkredsning af stoffet, dets miljømæssige baggrund og en begrundet tidsfæstelse.

Som man vil se, består den indledende del af hver motet i et skriftsted, som i de enkelte tilfælde er angivet i parentes, eller i en sentens af manende eller opbyggelig art. Kun i nr. 4 former første del sig som metrisk strofe, men her er ingen holdepunkter for forfatterskab.

Derimod kendes nogle af »koralerne«: nr. 2 »Min Frelser opstod sejerrig« skyldes præsten og salmedigteren *V. K. Hjort*, f. 1765, 1790–91 udgiver af »Forsøg til Aandelige Sange«, hvorfra 30 salmer optoges i »Evangelisk-Christelig Psalmebog« (1793/95). 1796 blev Hjort præst (senere provst) ved Holmens Kirke og 1811 biskop i Ribe. Gift (1792) med en datter af kgl. kammermusikus Niels Schiørring, Marie Pauline S., med hvem han i 1793 fik sønnen Peder H., forrige århundredes betydende kritiker og skolemand, tillige kendt som udgiver af den historisk betydningsfulde samling »Gamle og Nye Psalmer« (3. opl. 1843). *V. K. Hjort* døde 1818; hans salmer er forlængst gledet ud i glem-

selens mørke, men samtiden værdsatte hans åndelige digtning, og biskop Balle inddrog ham i det salmebogsudvalg, som resulterede i den »uevangeliske« »Evangelisk-Christelige Psalmebog«. Hjorts salme, hvis førstestrofe er anvendt som slutkoral i påskemotetten, findes dels i hans egen samling, dels i Ev.-Chr. Psbg., men alle tre tekstversioner afviger indbyrdes (3.–4. lin. i 1790-heftet: »Der, hos sin Fader han for mig / et opholdssted bereder«, i Ev.-Chr.: »Han der hos Faderen for mig / En Bolig vil berede«). Mon ikke manuskriptet repræsenterer et mellemstadium frem til salmebogen?

I forordet til Hjorts salmehefte 1791 bemærker man følgende passus: »Jeg har i dette Hefte ladet nogle Sange trykke, hvortil ingen Melodie haves i vor Psalmebog. Hvor skulde det glæde mig, om vor yndede *Komponist*, som forskjønnede Thaarups Hymne, maatte finde nogle af disse eller af de andre Sange værdige nok til at forædles ved hans henrivende Toner«.

Den diskrete hentydning til »vor yndede komponist« går som bekendt på J. A. P. Schulz, der 1790 satte Thomas Thaarups magtfulde Hymne, »Gud Jehova, vi prise dig« i musik. Dette værk for kor, soli og orkester opførtes 30. januar 1791 i Christiansborg Slotskirke og har fuldt berettiget gjort et stærkt indtryk på unge Hjort. Men 3 år senere kunne Hjort glæde sig over at høre sit eget passionsdigt, »Freiserens sidste Stund«, fremført med musik af Schulz. Med den nyopdukkede motet får vi imidlertid et vidnesbyrd om, at Schulz faktisk imødekom digterens udtalte ønske om at blive sat i toner af ham. Schulz' koralmelodi knytter sig altså her til en af de nævnte »andre Sange«, d. v. s. en sang fra Første Hefte (nr. 7), hvor den iøvrigt gengives med melodioverskriften »Vil Gud vor Herre ei med os staae«. Man har dog sikkert på den tid følt mere påkestemning i Schulz' koral end i den gamle Luthermelodi, jfr. ex. 1.

De påpegede tekstvarianter og Hjorts bemærkninger lader os slutte, at motetten er blevet til mellem 1791 og 93.

Korallen under nr. 3 i samlingen er i følge C. J. Brandt og L. Helweg: Den danske Psalmedigtning II (1847) nr. 901 digtet af teologen *Frederik Plum* (f. 1760), der 1778–1791 studerede og virkede som præst i København, fra 1791–1803 havde sognekald i Korsør og Slagelse, derefter udnævntes til stiftsprovst og sognepræst ved Vor Frue Kirke i København, indtil han i 1811 blev biskop over Fyns stift. Frederik Plum døde 1834.

Brandt og Helweg gengiver Plums passionssalme på grundlag af »et løst blad, uden Aarstal i Det kgl. Bibliotek«, og det antages i noten, at de gengivne 3 strofer har været »Text til en Passionsconcert«. Salmen findes desuden – med visse ændringer – optaget i Ev.-Chr. Psbg., nr. 152. Det omtalte løstblad i Det kgl. Bibliotek med Plums salme er ganske rigtigt bundet sammen med en række andre trykte koncerttekster, hvoraf den første er en »motet« »Til den aandelige Concert som opføres paa Christiansborg« (Kyrie og Gloria på latin og dansk). Iøvrigt rummer det lille samlebind bl. a. Thaarups passionstekst, »Flyder Glædes Taarer, flyder«, til hvilken som forudgående led er knyttet

skriftstedet fra Es. 53,4 »Sandelig, Han bar vor Sygdom ...«; endvidere Christian Hertz' »Naar der mørke Laster true« med musik af »Hr. Concertmester Hartmann«, samt forskellige andre musiktekster af mindre interesse.

»Poesien af Hr. Plum« er just den motet, nodemanuskriptet gengiver, d. v. s. både indledningskoret »Christus paa bestemte Tid« (Rom 5, 6–8) og koralen. Desværre oplyser løsbladet ikke, ved hvilken kirke eller hvornår motetten var beregnet at opføres, men dens koncertmæssige funktion er klar og af samme art som Thaarups ovenfor nævnte.

Til belysning af Frederik Plums interesse for salmesagen må iøvrigt nævnes, at han – sammen med digteren Edvard Storm, forfatteren H. V. Riber og før omtalte V. K. Hjort – hørte til den kreds, hvem biskop Balle indbød til et møde den 28. november 1790 om udarbejdelsen af den nye salmebog. Da Plums salme som nævnt optoges i salmebogen (1. hefte 1793) i omredigeret form, må motetten formentlig tidsfæstes til mellem 1790 og 93. Schulz' melodi til Plums patetiske Langfredagssalme, karakteristisk nok i Stabat Maters metrum, står som eneste molmelodi i samlingen, en følsomt formet melodi med malende spring i bevægelsen, som musikalsk apostroferer versets hastemte slutlinier (ex. 2).

Mens de omtalte sange af Hjort og Plum vel har kunnet identificeres, men i den foreliggende sammenhæng som kirkelige lejlighedsværker ikke kan henføres til nogen bestemt kirke eller noget konkret opførelsestidspunkt, er situationen klarere, når vi vender os til *nr. 10*, den tyske pinsemotet. Heldet vil, at ikke blot teksten men hele kompositionen foreligger i et anonymt enkeltryk i KB med den oplysende titel:

»Motette abzusingen in der Petri Kirche an den Pfingst-Feyertagen 1793« (årstallet uklart, idet endetallet er rettet med blæk).

Zum besten der Armen für 8 s. zu haben.

Kopenhagen, gedruckt bey S. Sönnichsen. Königl. privil. Notendrucker.

Biblioteket har katalogiseret værket under: *J. A. P. Schulz* [2], idet trykket som nævnt er anonymt. Stykket findes da heller ikke opført i værkfortegnelsen i MGG. Imidlertid bekræfter motettens forekomst i manuskriptsamlingen formodningen om, at den skyldes Schulz. Nogle citater fra de 3 dele kan desuden give et indtryk af, at også kompositionsstilen har umiskendelig nær sammenhæng med Schulz' melodiske Lied-stil. (Ex. 3–5)

Det må herefter være nærliggende at antage, at også de to andre tyske motetter må ses som udtryk for den kirkemusikalske praksis ved Sct. Petri Kirke på den tid. Vi kan i denne forbindelse fremhæve, at motetten *nr. 7* er den eneste i udvalget, der anvender en kendt koral, »Preis, Lob, Ehr, Ruhm, Dank, Kraft und Macht« (Zahn 2713). Salmens ophav er ukendt, siden ca. 1700 findes den med sin pompøse melodi optaget i salme- og koralsamlinger gennem det 18. og 19. århundrede. I relation til dens forekomst i manuskriptet bør imidlertid

nævnes, at salmen *ikke* findes i den i København brugte salmebog for de tyske menigheder (Allgemeines Gesangbuch . . . zum Gebrauche der Deutschen in Kopenhagen, 1782), ligesom melodien heller ikke er optaget i Schjørrings tyske (håndskrevne) Interim-koralbog fra 1783. Måske har man principielt netop udelukket de på stedet kendte kirkesalmer og -koraler, når der var tale om koncertmæssige fremførelser. Materialet tyder derpå, således også koralen i motet *nr. 8*, der er J. H. Voss' oversættelse af Thaarups berømte hymne (»Gud Jehova, vi prise dig, til Dig vort Hierte hæver sig«), her forsynet med en ny D-dur melodi. Begyndelseslinien især forekommer beslægtet med Schulz' koncertmæssige version, jfr. *ex. 6* og *7*. Thaarups hymne udkom med den tyske digters oversættelse i året 1793.

Særlig interesse, men samtidig også særlige problemer knytter sig til den tekstløse motet *nr. 9*, som i følge pagineringen burde høre til den »tyske afdeling«.

Det interessante ligger først og fremmest i, at slutkoralen er en velkendt, stadig anvendt og yndet salmemelodi, »Jesus Krist, du overvandt« (Den danske Koralbog 228). Den har hidtil hørt til de ret få gåder i forbindelse med kortlægningen af vort salmemelodistofs kilder og proveniens. I Jens Peter Larsens og min fortegnelse over kilderne i Den danske Koralbog oplyses, at melodiens tidligste kilde er J. Mallings og N. K. Madsen-Stensgaards Koralbog 1903. Sandt at sige findes den imidlertid allerede i Bielefeldts Koralbog, 2. udg. 1901, tillægget *nr. 261*; men eftersøgningen efter et ældre forlæg har hidtil været forgæves (jfr. også Thuners Salmeleksikon s. 225).

Melodiens forekomst i »Schulz-manuskriptet« rejser da uvilkårligt det spørgsmål, om Bielefeldt kan have haft kendskab til vort ms., som må antages at have været i privateje før indlemmelsen i KB i 1936–37. Der er den påfaldende omstændighed knyttet til problemet, at det just er denne motet med koralen, som mangler en teksteret dublet, og man kan derfor ikke frigøre sig for den tanke, at de ark, der er fjernet fra samlingen, netop har været Bielefeldts kilde. Måske vil en eftersporing af manuskripterne tidligere tilhørsforhold og skæbne kunne opklare dette spørgsmål, men det bør noteres, at Bielefeldt ikke blot har kendt koralmelodien, men hele koralsatsen, for hans harmonisering er – til forskel fra Malling og Madsen-Stensgaards – nøjagtig den samme som den, vi møder i manuskriptet.

Men selvom vi ikke skulle finde det eftersøgte koralforlæg med salmeteksten, har det dog været muligt ad anden vej at kaste lys over sagen. Bevæger vi os tilbage i tiden med udgangspunkt i selve salmeteksten, konstaterer vi, at den tilskrives samme forfatter som motet *nr. 3*, *Frederik Plum*. Salmen findes første gang optaget i Ev.-Chr. Psbg. i 1793, altså samme kilde som passionssalmen. Desværre meddeler den hertil hørende koralbog af H. O. C. Zink 1801 en helt ukendt mol-melodi til »Jesus Christ du overvandt«, som Berggreen i 1852 udskifter med en af egen tilvirkning. De ældre koralbøger verificerer altså ikke

sammenknytningen mellem Plums påskesalme og den såkaldte Schulz-melodi.

Derimod har vi fået hjælp ved en ransagning af KBs samling af åndelige lejlighedstekster fra den tid, blandt hvilke findes et tryk med titlen »Ordene som afsynges i den Concert som holdes i Garnisons-Kirken til de Fattiges Bedste«, Kiøbenhavn 1793. (Trykt hos Fr. W. Thiele).

Trykket rummer teksterne til to »Concerter«, hvoraf den første er anonym, den anden Baggesens kendte »Lovsang«, til hvilken Schulz satte musik i 1793. Den anonyme motet består af følgende led: (se gengivelse s. 123)

- a. Skriftsted (»Død! hvor er din Braad . . . o. s. v.«)
- b. Choral (»Livets Fyrste overvandt«) – 1 strofe
- c. Duet (»Flyv o Siel! på Andagts Vinge«)
- d. Choral (»Du opstod, Vi ved din Grav«) – 3 strofer.

Mens tekstens forfatter ikke oplyses, angiver overskriften at »Musikken er sat af Hr. Capelmester Schulz«. Da »Choralens« tekst med visse ændringer og udeladelse af 2. strofe er den samme, som optoges i Ev.-Chr. Psbg. I, 1793: »Jesus Christ, du overvandt«, kan vi næppe nå beviset for den originale forbindelse mellem Plums salme og Schulz' melodi nærmere i øjeblikket. Det skal tilføjes, at den i Garnisons Kirke fremførte motettekst ikke iøvrigt hører sammen med manuskriptets motet, hvis første del umuligt lader sig tilpasse det indledende skriftsted, og desuden også mangler den poetiske duet, som skyder sig ind mellem koralens to strofer.

Fremdragelsen af de hidtil ukendte Schulz-motetter giver os et indblik i en kirkemusikalsk genre, som i karakter og tone vel ligger nær op ad Schulz' større religiøse værker (»Maria og Johannes«, »Christi Død«, de store »Hymner«, »Lovsange« m. v.), men desuden viser os en strammere, udpræget funktionsbestemt kirkelig kompositionsform. Det var værker, som kunne indgå i gudstjenesten, men det var også musik, der åbenbart egnede sig til brug ved tidens filantropiske kirkekoncerter. Det er værker af beskedent format; de prætenderer ingen kunstnerisk originalitet, men rummer dog både patetiske og yndefulde enkeltheder. Det er udpræget brugsmusik, hvis musikalske og tekniske krav ikke var større, end at amatører i givet fald kunne honorere dem.

Det er en kendt sag, at velgørenhedskoncerter blev en udbredt foreteelse i København fra 1780-erne, vistnok først foranstaltet af »klubberne«, siden 1789 (opførelsen af Schulz' »Maria og Johannes« i Helliggeistes Kirke) i vidt omfang i de Københavnske hovedkirker. En nærmere undersøgelse af repertoiret fra disse kirkelige évenémenter, som holdt sig et stykke ind i det 19. århundrede, kunne tiltrænges. Men at Schulz i hvert fald indtil 1794 var hovedkraften på dette område, er der mange vidnesbyrd om. Det må her erindres, at da han i 1787 ansattes som Kgl. Kapelmester indgik det bl. a. i hans forpligtelser, at han »ogsaa skal lade sig finde villig til at bistaa andre Kirker«

(end hoffets kirke) med at »indre kirkemusik«, »naar saadan bliver forlangt af ham«. (Jfr. C. Thrane: *Fra Hofviolonernes Tid*, 1908, s. 184).

Det er i lys af denne forpligtelse, vi må se de fremdragne værker af Schulz, værker, der som det fremgår af undersøgelsen, stammer fra o. 1793. Af gode grunde har ingen tidligere befattet sig med dem, for det er først siden 1967, da cand. mag. fru Nanna Schiødt i forbindelse med registreringen af ældre musikaler, trykte som håndskrevne, fra tiden før 1800, blev opmærksom på samlingen, at denne blev tilgængelig for interesserede uden for KB.

Som et supplement til det omtalte manuskript må vi til slut nævne endnu et håndskrift med Schulz-kompositioner af helt tilsvarende art, som synes at være oversat i MGGs værkfortegnelse. Håndskriftet er C II 198 mu 6804.2634 (Weyses Samling) og indeholder først en afskrift af Schulz' og Hjorts »Frelserens sidste Stund« (brugt ved en opførelse i Værløse Kirke i 1818). Derudover findes en afdeling med overskriften: »Sange af Frankenau og Liebenberg opførte den 17. Maj 1794 i Trinitatis Kirke til Bedste for Sognets Fattige. Musikken af J. A. P. Schulz«. Det drejer sig om følgende 3 motetter:

1. a. Synger Jehova, I hans Venner. C-dur, C-takt, 38 t.
b. Choral: Vil man Glædes suage Tone. C-dur
2. a. Hvo som forbarmer sig over den Arme, F-dur, 3/4-takt, 43 t.
b. Choral: Lyksalig den som Himlens Herre, F-dur
3. Choral i 2 strofer: Vil Du at sagtelig og sød
Tutti: Tænk, medens du i Lykkens Skjød. D-dur.

Disse lejlighedskompositioner opførtes få måneder efter Christiansborg Slots brand den 26. februar 1794, da Schulz i kampen for at redde så meget som muligt af de uerstattelige musikskatte i slottets arkiv havde pådraget sig en svær lungebetændelse. Hans helbred og arbejdsevne fik her et grundskud, omend han endnu magtede at levere enkelte kompositioner til brug ved større lejligheder. En af de sidste var den lille sørgekantate (tildels med brug af foreliggende stof) ved Arveprinsesse Sophie Frederikkens jordefærd o. 1. december 1794.

Schulz søgte og fik sin afsked i 1795; han tog dermed også afsked med Danmark og døde i Schwedt a. d. Oder 5 år senere.

Men hans ånd og stil levede videre i dansk kirkemusik, først og fremmest gennem Zinck og Weyse. De fremdragne koraler af Schulz og de nye koraler i Zincks koralbog har så mange fællestræk, at de næsten synes udgået fra eet og samme værksted. Men en undersøgelse af en mulig direkte sammenhæng mellem Schulz' koralproduktion og de »Zinck«-ske koraler må vente til en anden gang.

At Weyse førte traditionen fra Schulz videre, er en åbenbar og forlængst fastslået kendsgerning. Det gælder både i kirkemusik og i verdslige genrer. Weyse videregav arven i en stil med stærkt personligt præg, men det musikalske

og åndelige udgangspunkt fornægter sig kun sjældent. Hvis man i melodien til »Den signede dag« mener at kunne høre en helt »ny« tone, tror jeg, man tager fejl. Også i denne smukke koralfrembringelse af Weyse er det impulserne fra Schulz' kirkemusik, der er nærende. Lad et enkelt citat fra motet nr. 2, »Lovsynger ham« (Ex. 8) bringe specielt denne forbindelse i erindring – og lad dette eksempel så iøvrigt slutte denne lille studie, som jeg – med fuld viden om alle de løse ender og undersøgelsens ufærdige tilstand – med taknemmelighed tilegner en af mine bedste lærere, én, hvis indsats, ikke mindst i dansk kirkemusik og kirkemusikhistorie, har virket berigende og inspirerende i vide kredse gennem mange år.

Zusammenfassung

Aus einer bisher unbeachteten Sammlung von Manuskripten der königl. Bibliothek, Kopenhagen (C II, 159), die teils kirchliche Tondichtungen überwiegend mit dänischen Texten, teils eine umfassende Sammlung deutscher Lieder von J. A. P. Schulz enthalten, wird hier der kirchliche Teil des Stoffes vorgelegt. Er umfasst 10 Motetten, jede aus einem freieren Satz für Chor bestehend, eventuell mit Soli + einem abschliessenden Choral in gleicher Tonart. Abweichend von dieser Norm ist die Motette Nr. 7, die zwei Motettensätze vor dem Choral hat, sowie die Motette Nr. 2, deren Choral in der Dominantentonart steht. 6 der Motetten sind mit dänischem Text, 3 mit deutschem, und eine ist nur ohne Text überliefert.

Man hat versucht, die Textverhältnisse der Stücke primär zu erhellen. Die Verfasser der Choräle in den Nummern 2 und 3 können als V. K. Hjort bzw. Frederik Plum identifiziert werden, beide um 1790 hervorragende Geistliche in Kopenhagen und beide tätige Teilhaber bei der Ausarbeitung des Gesangbuches »Den evangelisk-kristelige Psalmebog«, das vom Jahre 1793 auskam und 1798 zur Verwendung autorisiert wurde. Aus den deutschen Motetten kann auf Nr. 10 in einem anonymen Musikdruck vom Jahre 1793 hingewiesen werden, komponiert für Aufführung am Pfingsttag in Petri Kirche in Kopenhagen »zum Besten der Armen«.

In der Motette Nr. 9, die ohne Text vorliegt, macht der Choral die älteste Quelle einer in dänischem Kirchengesang noch gebrauchten und beliebten Gesangsweise aus. Die Tradition hat Schulz die Melodie zugeschrieben, die Motette dient zum Beweis dafür, und das wird ferner durch die Anführung eines gedruckten religiösen Gelegenheitstextes vom Jahre 1793 unterstützt, der bei »dem Konzert in der Garnisonskirche zum Besten der Armen« gebraucht worden ist. Er ist vom obigen F. Plum verfasst, und der Druck erklärt, »die Musik sei vom Herrn Kapellmeister Schulz gemacht«.

Die Motetten sind ausgeprägt Gebrauchsmusik, die sich in den häufig abgehaltenen Wohltätigkeitskonzerten bewährt hat, die Ende des achtzehnten

ORDENE

som affynges i den Concert,
som holdes i Garnisons-Kirken
til de Fattiges Bedfte.

Kiöbenhav, 1793.

Trykt hos Friderich Wilhelm Thiele.

Concerten begynder med Fölgende, som fra Orgelet
synges af Garnisons-Kirkens og dens Arbeids-
anstalts Skolars fattige Börn, og hvortil Musi-
ken er sat af Hr. Capelmester Schulz.

Död! hvor er din Braad? Grav! hvor
er din Seier? Lovet være Gud, som gav
os Seier formeddelt Jesum Christum.

Choral.

Livets Fyrste overvandr.
Graven Ham ei mere eier,
Og vi alle ved Hans Seier
Liv og evig Frelse fandt.

To Stemmer.

Flyv o Siel! paa Andagts Vingé
Ham din svage Tak at bringe.
Bryd i glade Toner ud:
Den Opftandne er vor Gud.
Graven nu ei mere skrækker;
Han til himmelske Fryd os vækker.
Den Opftandnes Priis og Ære
Evig skal vor Lovfang være.

4 2

Choral.

Du opftod. Vi ved din Grav
Sydens Lænker bör afkaste,
Og til Sielens Redning hafte,
Leve Dig, som Livet gav.

Du opftod. O! lad os ei
Hiertet fast til Verden binde,
Men i Dig vor Tilflugt finde
Og den rette Himmel-Vei.

Giv os Kraft at følge Dig.
Styrk vor Fod, naar den vil glide.
Kæmp med os, naar vi skal stride.
Giör vor Död ret feierrig.

Jahrhunderts ein charakteristischer Einschlag des Musiklebens in der Hauptstadt waren. Die Kompositionen sind ausserdem als eine Frucht der speziellen Verpflichtung zu sehen, die in Schulz' Verpflichtung als königlichen Kapellmeister einging, und nach der er sowohl den Kirchen des Hofes als auch anderen Kirchen beistehen sollte, »Kirchenmusik einzurichten«. Als Zeugnis davon werden noch drei gleichartige Kompositionen erwähnt, im Manuskript unter dem Namen Schulz in Weysses Sammlung auf der königlichen Bibliothek überliefert.

Als kirchliche Gelegenheitswerke, die zum Teil von Amateuren aufgeführt werden sollten, rangieren sie in künstlerischer Hinsicht kaum unter den bedeutendsten Produkten Schulz'. Sein feiner melodischer Stil und seine ruhige klassische Harmonik sind aber jedoch auch in diesen bescheideneren Stücken unverkennbar. Sie weisen ausserdem deutlich auf C. E. F. Weysses kirchenmusikalischen Stil hin und greifen u. a. – so wie es exemplifiziert wird – Weysses Melodie für N. F. S. Grundtvigs Wiederdichtung des alten dänischen Tagesliedes vom Jahre 1826 »Den signede dag med fryd vi ser« (»Gesegnet der Tag, den wir jetzt hier sehn«) vor.

Ex. 1.

Min Frel-ser op-stod sei-er-rig og gik til
Han læ-re-de og der-for mig en boe-lig

Him-lens glæ-de der skal jeg fin-de
at be-re-de

ham i - - gien min Frel-ser, Læ-rer, Bro-der,

Ver, og e - vig hos ham bli - ve.

Ex. 2.

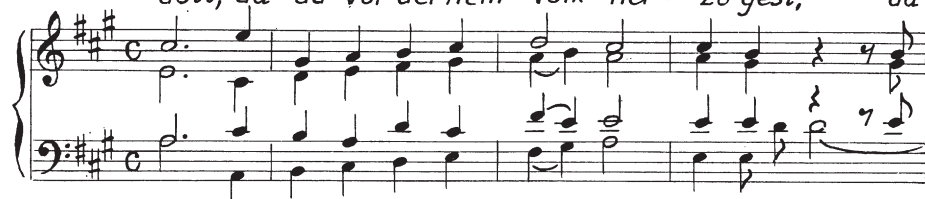
Kor-sets Død min Je-sus dø-de, hel-lig, ren og

u-den brø-de blev han en for-bry-der liig,

se ham dømt for-ladt af si-ne, se hans Qual og

føl hans Pi-ne! O! min Siæl han leed for dig.

Ex. 3. Gott, da du vor dei-nem Volk her- zo-gest, da

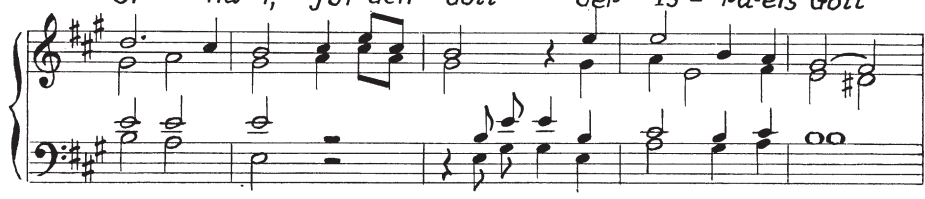
du ein her- giengest in der Wü-sten, Se - la! Da

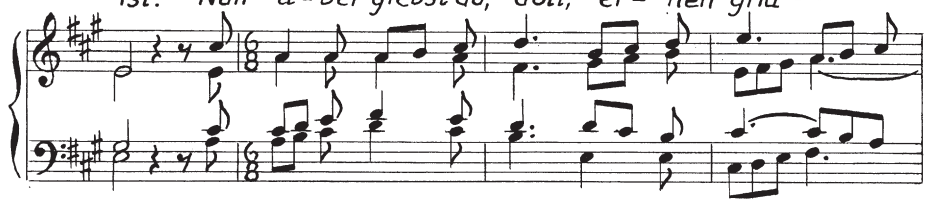
be-be-te die Er-de und die Him-mel troffen für die-sen Gott in

Si - na-i, für den Gott der Is - ra-els Gott

ist. Nun a - bergiebst du, Gott, ei - nen gnä - - - -

-----di-gen Re-gen und dein Er-be, das dür-re ist

das dür-re ist er - quickest du.

und dein Er-be das

Ex. 4 Preis ihm! Er schuf und er erhält seine wundervol-le Welt!

Du sprachst! Da wurden, Herr, auch wir

Du sprachst! da wur-den, Herr, auch

wir le - ben, und wir ster - ben dir! Hal-le-lu-ja!

wir!

Ex.5. Sing Psal-ter Freu-denthä - nenfliest! Hei- lig, hei- lig

hei- lig ist Gott, un-ser Gott, Je - ho - va

dir dir le-ben und dir ster-ben wir! Hal - le - lu - ja!

Ex.6. Gott Je-ho-va wir lo-ben dich, zu dir das Herzer-he-bet sich

Ex.7. Gud Je-ho-va, vi pri-se Dig til Dig vor Hjer-te hæ-ver sig

Ex. 8.

Lov-syn-ger ham som opfø-er o-ver al-le Him-le og

Lovsynger ham

e - vig throner i det hø-ye

Lov-syn-ger

Lov-syn-ger ham som al-le tinger un-der-lagt, Lov-

syn-ger ham, thi hans er Ri-get hans er Ri-get

hans er Ri-get, Lov-syn-ger ham thi hans er Ri-get thi

thi

hans er Ri-get Pris og Magt, Lovsynger ham, thi hans er

Ri-get, thi hans er Ri-get, Pris og Magt.